

జీన శాంతిమూర్తి - ముత్యం గళ

G.M. Rowland

HARISCHANDRA STAR COMBINES TRIUMPH

ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ ಮುಗಿ

ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ ಮುಗಿ

హరిశ్చంద్ర

భారతీయ ప్రతిష్ఠకు ప్రమాణగాఢయిది ఒకటేయన్నను అవ
వచ్చును. పట్టుకవర్తులలో అగ్రస్థానము వహించిన సత్యమూర్తి.
సత్య ప్రతిష్ఠకై సకలైశ్వర్యములను కోలుపోయి, భార్యా బిడ్డలను
బానిసలగానమ్మి చండాళ దాస్యమున కొప్పుకొన్న సార్వభౌముడు.

“సత్యస్థైర్యపుంగీర్తి యేనాకుంజేకుటు నేని నేయిడుమలైనం

గోరి అనుభవింతు”

అన్నధృఢ సంకల్పముతో నుండిన శాంతమూర్తి—సుతుని కళే
శరముపైబడి దుఃఖించుచుండ ఏ పాపమెరుగని తన యిల్లాలిని చంప
ముని అజ్ఞకాగా స్వామి యాజ్ఞ నెరవేర్చుటకు వెనుకంజలేయక,

“సత్యమునకయి యీ హరిశ్చంద్రు వంశమంతరించెడుగాక”
అని సతీకాంతమునరకసిద్ధపడిన మహానుభావుని పవిత్ర చరిత్రము.

కథా సంగ్రహం

ఇతర పురాణకథలవలనే హరిశ్చంద్ర పురాణమున్ను “కలహ
ప్రియుడగు” నారదునితోనే ప్రారంభించుచున్నది. ఇతడు ఇంద్రుని
సభకువెళ్లి, “భూలోకములో అచ్చిన్నమైన యధార్థముతో నుండుటకు
వీలున్నదా”యని యుక్తిగా ప్రశ్నించెను. సభలో ఈవిత్తనము ప్రశం
సగా పెరిగి తుదకు విశ్వామిత్రవశిష్టులకు చర్చలోదిగి వారికి పూర్వ
ద్వేషాను వాననవలన ఒకరిని యొకరు తిట్టుకొనడములో ప్రవేశించిరి
అట్లుపైన అఘోర ప్రతిజ్ఞ చేసుకొని, వశిష్టుతో సభలోపలికి హరిశ్చంద్ర
మహారాజు దృఢచిత్త యధార్థపరుడు కాడని రూపించుటకై, విశ్వా
మిత్రుడు భూలోకమునకు వెంటనేవచ్చి వేసెను.

తన యాశ్రమముచేరగానే హరిశ్చంద్రునియొక్క శ్వాసనీతి ప్రవర్తనలను అందరు మెచ్చుకొనుటనువిని విశ్వామిత్రుని కోపాగ్ని చల్లారి వాని మనస్సు కాస్తమృదుత్వము నొందినది; గాని దేవేంద్ర సభలో వశిష్టుడాడిన పౌరుషవచనములు జ్ఞాపకమునకు రాగానే హరిశ్చంద్రుని ప్రతమును భంగపరచుటకు తగుబాటి వ్యోధములుపన్ని అతనిని ఆ ఘోర దుఃఖములకు పాల్పరచుటకు విశ్వామిత్రుడు తీర్మానించెను.

ఇట్టికల్మష చిత్తముతో విశ్వామిత్రుడు వెంటనే తన యాశ్రమమువదలి హరిశ్చంద్రుని కొలువు మంటపమునకేగి తానుచేయ బోవు ఒక గొప్పయాగమునకు తగుబాటి ద్రవ్యము కావలసియున్నదని రాజును అడిగి ద్రవ్యార్జనమును నిశ్చయపరచుకొని, ద్రవ్యముపుచ్చుకొనుటకు తాను మరల వచ్చునటుల చెప్పి ఆరడు వెళ్లెను.

తన యాశ్రమము చేరుకొని తన తపోమహిమ వలన ఆయోధ్యలో అడవిమృగముల భాదకలుగజేసెను. ఈ కష్టములను తొలగించుటకై వేటాడుటకై హరిశ్చంద్రుడు వెంటనే అడవులకు వెళ్లెను.

ఒక్కరో జెల్ల వేటాడి అలసి హరిశ్చంద్ర సత్యకీర్తులు శ్రమవరిహారమునకై సావధానముగ నుండు సమయమున ఇద్దరుకన్యలు వారిసన్నిధానమునకు వచ్చి భరతశాస్త్రమున వారికిగలనేర్పు చూపుతూ నాట్యము సాగించిరి. వారి నేర్పునకు మెచ్చి హరిశ్చంద్రుడు వారికి తన ముత్యాల హారమును ఇవ్వబోగా విశ్వామిత్ర స్పష్టముగ ఆమతంగకన్యలు ఆ బహుమాన మొల్లక రాజును వివాహము చేసుకొనవలెనని కోరిరి. అటుమీదట వారిని శిక్షాబెదురుతో తరిమివేశిరి.

మరుసటిరోజున హరిశ్చంద్రుడు కొలువుతీరియుండగా విశ్వామిత్రుడు తన శిష్యులతోడను నీలియేడ్పుల మతంగ కన్యలను వెంటబెట్టుకొని కావలివారిని అతిక్రమించి బలాత్కారముగ సభలో దూరి రాజు కూర్చుండియుండు సింహాసనమును ఎక్కసాగెను. తన పుత్రికలను దూ

షించినాడనియు అందులకు ప్రతిగా హరిశ్చంద్రుడు వారిని వివాహము చేసుకొనవలెననియు విశ్వామిత్రుడు కోరెను. ఋషీశ్వరుని బెదిరింపులకు భీతిచెందక హరిశ్చంద్రుడు మునిచేసిన వివాహప్రశంసను దృఢచిత్తముతో నిరాకరించుతూ, తాను తన రాజ్యమునైన వదలుకోగలనుగాని వివాహము ఒప్పుకొనజాలనని చెప్పెను. వెంటనే విశ్వామిత్రుడు ఒకగెంటున లేచి రాజ్యమునిమ్మని నిర్బంధపరచెను. అందుపై సభవారును పురజనులును తపస్విపై ఆగ్రహమైరి. వెంటనే వారి నెల్ల నోదార్చి సత్యము తప్పటకన్న రాజ్యమును వదలుటమేలని వారికి భోదపరిచి హరిశ్చంద్రుడు యాధావిధిగ రాజ్యమును వదలెను. ఇటుల వెళ్లుచుండు హరిశ్చంద్రుని విశ్వామిత్రుడు పిలచి తనకు పూర్వము దానముచేసిన ద్రవ్యమిమ్మని రాజును అడిగెను. రాజ్యబ్రష్టుడై నిరాధారుడైనను ద్రవ్యమిచ్చుటకు రాజు ఒకనెల గడవు కోరుకొనెను. ఇందులకై ఋషీశ్వరునియొక్క శిష్యశ్రేష్టుడగు నక్షత్రేశుని వెంటబెట్టుకొని చంద్రమతి లోహితాస్య సమేతుడై హరిశ్చంద్రుడు అడవులలో ప్రవేశించెను.

ఇట్లు వెళ్లుచుండగా గురువులవారి ఆజ్ఞానుసారముగ దారియంతయు నక్షత్రేశుడు వారిని భాదించుచుండెన్డు. ఇంతయేగాక విశ్వామిత్రుని మహిమవలన అడవులలో అగ్నిపిశాచ భయములును సంభవించెను. రాజ్యహీనుడైనను దైర్యపౌరుషములు మానుక ఈ కష్టములన్నింటికి ఓర్చి తుదకు హరిశ్చంద్రుడు కాశినగరము చేరుకొనెను.

కాశిపట్టము చేరగానే నక్షత్రేశుడు లెక్కచూసి, నెలగడచిపోచున్నదనియు, తానుండుటకు వీలులేదనియు, వెళ్ళిపోవలసినదియు హరిశ్చంద్రుని తొందరబెట్టసాగెను. తనకు దారియొకటియు తోచక దీనుడైయుండు పెనిమటిని జూచి చంద్రమతి తనను అమ్మివేసి ఆ పైకముతో సత్యమును నిలుపుకొమ్మని చెప్పెను.

ఇట్టి వింతను చూచుటకు పోగై న సమ్మాహములో కాలకౌశికుడును బ్రాహ్మణాకడుండెను. ఇతడు భార్యమాటకు అడ్డుఆడలేనివాడు. ఒక కానికి కూరగాయలు కొనుటకువచ్చిన వాడైనను, తనలో భత్యమువలన అలవిగానిద్రవ్యమును ఆర్జించి యున్నవాడు. కాలకౌశికుడు బేరంచేయబోవగా, “ఓ పంచాంగ బ్రాహ్మణా, నీకాల ఈకమాంసు” అని నక్షత్రేసుడు హేళనజేసెను. రోష ఉద్రేక పరుడై కాలకౌశికుడు చంద్రమతిని వారడిగిన ధనిమచ్చి కొనివేశెను. ఆవునుకొనిన వారికి దూడ తప్పనికార్యమగునటుల చంద్రమతి వెంట లోహిదాసుడు కూడా తనతో రావలెనని బ్రాహ్మణుడు పట్టు పట్టెను.

చింతాసాగరమున మునిగియుండు చంద్రమతి బ్రాహ్మణుని వెంట వెళ్లుటకు శైలపుపుచ్చుకొను సమయమున వ్యసనాగ్ని జ్వాలతో ముసురుకొనియుండు హరిశ్చంద్రుడు ఏమియు మాట్లాడ లేకపోయెను. మరియు చిన్ననాడు తాను చంద్రమతిని వివాహము చేసుకొన్నది మొదలు అయోధ్యలో అనుభవించిన సుఖంబులెల్ల తన మనస్సునకు వచ్చి అదివరలో ధగధగలాడుచుండు వ్యసన జ్వాలలను ఆజ్యముతో పెంచినట్టాయను. వెంటనే హరిశ్చంద్రుడు ‘సత్యమేవజయతి, సత్యమేవజయతి, సత్యమేవజయతి’ అనుచు మూర్ఛతో నేలపడి పోయెను.

కఠిన చిత్తుడగు నక్షత్రేశుడును ఈ చక్రవర్తికి సంభవించిన దురవస్థలను చూచి ఓర్వలేకపోయెను. వెంటనే దుష్టచిత్తుడగు విశ్వామిత్రుడు అచ్చటికివచ్చి తన శిష్యుని కూరద్రుష్టులతో వీక్షింపగా అతడు మరల కాశిన్యము వహించి పైకముపుచ్చుకొని వెళ్లుటకు కట్టుమును దారికిబత్యమును తనకిమ్మని హరిశ్చంద్రుని ఫీడింపసాగెను.

ఇందునకై హరిశ్చంద్రుడు తనను అమ్ముకొన వలసి వచ్చెను. అక్కడ పోగై యుండు వారిలో ఒకరైనను హరిశ్చంద్రుని పుచ్చుకొవరైరి, గాని స్మశాన నాయకుడగు త్రాగుబోతు, వీరబాహువు,

చక్రవర్తి తనకు సేవకుడుగునన్న దురభిమానముతో హరిశ్చంద్రుని ఖరీదుకు కొని తన వెంట పెట్టుకొని వెళ్లెను. నక్షత్రేశుడు హరిశ్చంద్రుని వీరబాహువు వెంట పంపి తాను దరలి పోవునపుడు చక్రవర్తి యొక్క దౌర్భాగ్య దుర్గతి దురవస్థలకు తాను కారణ భూతమైనందుకు చింతాక్రాంతుడై తాను జేసిన పాపములునుండి తన్ను విముక్తిని చేయుటకు గంగాదేవికిని అలవికాదేయని ఘోషమని యేడువసాగెను.

ఇవి యన్నియు చాలదనినట్లు కష్టములింకను ముందుండెను. చంద్రమతికి ఇంటి పనులలో వ్యవధిలేక పోగా కాశికునికి దర్భకొనుకొని వచ్చుటకై లోహిదాసుని అడవికి పంపెను.

హరిశ్చంద్రుడు స్మశాన కర్తవ్యములన్నియు ఒప్పగించుకొని తన సేవక తడవక చేయుచుండినందున వాని యెజమానుడు వీర బాహువుత్రాగిగుంతులు వేయుచు కాలము గడపు చుండెను.

అచ్చట అడవికి వెళ్లిన లోహిదాస్యుడు తన సాటివారితో ఆడుకొనుచు దర్భకొయుచుండగ ఆచెర్వున పుట్టలోనుండి ఒకనాగుపాము వానిని కరచెను. వెంటనే లోహిదాస్యుడు మరణము నొందెను. వెంటనే తోడిపిల్లలు ఇంటికివెళ్ల చంద్రమతితో లోహిదాస్యుని మరణమును చెప్పగానే ఆమెకు పిచ్చెత్తి మొరలుబెట్టుచు కఠినచిత్తురాలగు కాలకౌశికుని అనుమతి చెంది అడవికి వెళ్లెను. అఘోరచీకటిలో క్రింద మీద పడుకొనుచు అడవిలో వెళ్లుచుండగా దారిలో లోహిదాస్యుని శవము కాలికితగిలెను. ఈ శవము మోసుకొని తిన్నగా స్మశానముకడకు వెళ్లెను. నిర్భాగ్యతతోనున్న చంద్రమతికి తన బిడ్డడికి కాష్టఖర్చులకైన గతిలేక ఇరుగు పొరుగు శవకాష్టములను గొని పని ముగించసాగెను. ఇట్లుండ హరిశ్చంద్రుడు అచ్చటికే తెంచి తనయజమానుని కట్టమిచ్చినగాని శవమును గాల్పకూడదని నిర్బంధపెట్టెను. తనకు రాగిరువ్వకైన గతిలేక ఇతర కాష్టములలోనుండి పుల్లలను పుచ్చుకొని తన పనిచేసెను.

కొనుచున్న విషయమును చంద్రమతి అతి దీనముతో చెప్పి వేడుకొన్నను హరిశ్చంద్రుడు అతి కాశిన్యముతో తన కట్టమును వదలడాయను. అటుపైన చంద్రమతి దుఖము భరింపజాలక “నాయన చక్రవర్తి కొమారుడవైనను నీ ఉత్తరక్రియలకు ఓక డబ్బుకూడ లేని దురవస్థ కలిగెనా”? యని యేడువసాగెను. ఇది వినగానే హరిశ్చంద్రుని మనస్సు కరిగెనుగాని కార్యవ్యవస్థ తప్పనివాడు గనుక చంద్రమతి మెడలోని మాంగల్యమును జూచి ఆమాంగల్యము నిమ్మని యడిగెను. అటుపై చంద్రమతికి దుఃఖము మరింతపెరిగి “అయ్యో నా మాంగల్యము నా భర్తకు వినహా మరియొకరికి కనిపించదు. అని వశిష్టుని వచనమున్నదే యని యేడువసాగెను. ఇది వినగానే హరిశ్చంద్రుడు వీరు తన భార్య బిడ్డలని తెలుసుకొని దుఖము పట్టలేక లోహిదాసునిపైబడి ఏడువసాగెను. గాని కర్తవ్యములో లోటుపడని హరిశ్చంద్రుడు తన పుత్రుని దహనమనికూడచూడక చంద్రమతిని ఊరిలోకివెళ్లి బిచ్చమైన నెత్తుకొని వచ్చి స్మశాన కట్టము సమర్పించ మనెను.

చంద్రమతి కొంతదూరము వెళ్లగానే దారిలో ఒకపిల్లవాని శవమునుజూచి లోహితాస్యుని శవమని శంకించుచుండ అశ్వములపై కొందరుభటులువచ్చి కాశీరాజపుత్రుని జంపిన రక్కసి ఇదియని ఆమె నుపట్టుకొనిరి. చంద్రమతిపైననేరము అతి నులభముగ రూపణకాగానే వీరబాహువుని పిలవనంపి చంద్రమతిని శిరభండనముచేయ మని రాజు ఉత్తరవిచ్చెను. వీరబాహువు తన నౌకరియగు హరిశ్చంద్రునికి తాజాజ్ఞను దెలుప హరిశ్చంద్రుడు చంద్రమతిని నరకుటకు సన్నిధిపై యుండెను.

ఇంత కష్టములకైన చలించని హరిశ్చంద్రుని జూచి, చివరకు విశ్వామిత్రుడు తనియత్నమెల్ల నిష్ఫలమాయనినియు సత్యమే, గెలిచిననియు దెలుసుకొనెను. వెంటనే స్మశానమునకు విశ్వామిత్రుడు పాతి

పచ్చి ఆగుఆగు హరిశ్చంద్ర వశిష్టులు గలిచెను. నేను బడితిని ఘోర
కృత్యమగు చంద్రమతి శిరశ్చేదనమునుండి తొలగుము అని ఆరచెను.
నిజప్రవర్తనమునకును కర్తవ్యపరిపూర్తికిని ప్రతిము బూనియుండు
హరిశ్చంద్రునికి విశ్వామిత్రుని అరుపులు తెక్కకు రావాయెను. అటు
పై విశ్వామిత్రుడు దేవతలను ప్రార్థించగా ఈశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై తో
హిదాన్యుని బ్రతికించి స్మశానమును అయోధ్యగమార్చెను. పురజను
లందరు సంతోషపూరిత ఉత్సాహముతో రాజును, రాణిని యువరా
జును యెదుర్కొని వెల్లి పండుగ లాచరించిరి.

చివరకు “సత్యమేవ జయతి”

జీవకపూరి—ప్రతాప్

కరుణాగుణ ఆధారసంతతా సితాదీన

లావణ్య సీమారామ

దేవాది దేవుండవీవే ||క||

జనతావిభూనాయక దురితాపహనాదరి

జేరరావే భానునిబా ||క||

విశ్వామిత్రుడు:—

మ. హిమశైలంబున వాయుభక్షణుడనై ♦ మృత్యుంజయుం గూర్చి డి
వ్యమతిఁ జేసిన మత్తపఃఫలమునం ♦ దర్థాంశమున్ దారవోసి
మహిఁ బెక్కుమహాయుగంబు లమిత ♦ శ్రీమీఱ నేలించి, స్వ
ర్గమునం దీనుర రాజవీరమునఁ ద ♦ ద్రాజోత్తమన్ నిల్పుదున్

సారదుడు:—

కీరవాణిమిశ్ర—యక్క

సలలిత కరుణానిలయాశరణీయము గాదే ||స||

నిరతము సీమృదు పదసీరజములేగ దాదారి

సీలమేఘరూప హరే నిరుపమగుణభయ

శౌరే—భయహరణ । భవతరణా వరద వానుజేవ । సలలిత

హరిశ్చంద్రుడు :—

నిరతిఁ కష్టములెన్ని వొచ్చిననుగాని, నీ పదాబ్జ
ద్వయీ శరణంబున్ మరినిత్య నూన్మత
మనీషా దార్ద్యమున్ తాల్మినిఁ హర
గంగాధర, నీలకంఠ శిశువిహారాంశుకోటీర
ఏతరి కన్పింపవు నాకు నీ దుశ్రితవాత్యల్యంబ తాత్కాలికగా

హరిశ్చంద్రుడు :—

చం. మునివర! లోకమెల్ల ధన ♦ మూలము గాన ననారతంబు త
జ్జనులు పరార్థసంగ్రహణ ♦ సాధనము ల్పరికించుచుండ్రు; నం
దనునయినన్ స్వమాతనయి ♦ నన్ సతినై నను గన్నతండ్రినై
నను దుదిఁ బ్రాణమిత్రు నయి ♦ నన్ ధనమందున నమ్మవచ్చునే?

చంద్రమతి :—

నా ప్రియ మనోరమణా ననునెపు డీటువలె, నీ । నా।
ప్రణయదయాంబుధీ నొకగాగొనుము
జననము ధన్యతగాగా మదికృతార్థ తగనగా ॥నా॥

హరిశ్చంద్ర :—

దర్బారికానడ—త్రితాల్

అపరాధము సైపువె ఆర్యమణీ
కృపసేయవె ఆస్రితవత్సల నా ॥అ॥
భవదీయ దయావసీ కృతుడనై ప్రమో
ది చేదనే గాదే అభయమీవే ॥అ॥

హరిశ్చంద్రుడు :—

మ. అరయన్ వంశము నిల్పినేకద వివా ♦ హం బట్టి వై వాహికి
స్ఫురణం బిప్పటికెన్నఁదో జరిగె స ♦ త్పుత్రుండు పుట్టెన్ వయ
పరిపాకంబును దప్పుచున్న యది యీ ♦ ప్రాయంబునన్ వర్ణశు
కరపుంబెండిలి యేల చుట్టెదవు నా ♦ కంఠంబునన్ గౌశికా.

హరిశ్చంద్రుడు :—

శా. దేవబ్రాహ్మణమాన్యము ల్విడిచి ♦ భక్తిన్ సప్తపాథోధివే
లావిభాజదఖండభూవలయ మె ♦ ల్లన్ మీశు దానంబుగా
భావంబు దొకశంక లేకొసఁగితిన్ ♦ బ్రహ్మర్షణంబంచు దే
వా! విశ్రాంతిగ నేలుకొమ్మికను నీ ♦ వాచంద్రతారార్కమున్.

హరిశ్చంద్రుడు :—

శా. ఆకల్పాంతము నంతముం గనని స ♦ త్యస్థైర్యపుంగీర్తియే
నాకుం జేకుఱునేని నేయిడుములై ♦ నం గోరి జన్మాంత మెం
తో కాతూహలవృత్తిచే ననుభవిం ♦ తున్ జంచలశ్రీసుఖ
ప్రాకట్యం బది యేల ; నిశ్చలయకో ♦ వాల్లభ్యమే లేనిచోన్.

తోహితుడు :—

భాగేశ్వరి—త్రితాల్

మాతానడువాలేనాహం ||మాతా||

పదములెంత పొక్కెనో అడుగై ననికన్

నేలనిడన్ జాలన్ జనకా యిటుచూడుము ||మాతా||

తోహితుడు :—

పూర్వి

అకటా అకలికి నేనో మాతా సైపాజాలను

గదేలేదే నీరై నా ||అకటా||

చంద్రమతి :....

శా. కట్టా! యెక్కడ లేరె దీనజన ర ♦ తూదత్తు లీ దుఃఖపు
న్నట్టేటంబడి యేడ్చు నీనిసువులన్ ♦ గాపాడఁ; బుట్టించువాఁ
డెట్టో పెట్టక మానునాయనెడు ప ♦ లేక నిక్కువంబైనచోఁ
బట్టెండన్నము కాటకంబయి నశిం ♦ పన్ బోలునే మేమిటుల్.

హరిశ్చంద్రుడు:—

మ. అడు గెన్నం డిడనీక నేలపయి న ♦ ట్లల్లారము ద్దారఁగా
నుడిగంపుంజెలిపిండు క్రొంబసిఁడి మే ♦ లుయ్యాలలం దుంచి పో
రుడుగన్ “జోయినవంశమా క్తికమణీ! ♦ జో లోహితా!”యన్నసం
దడిఁ గన్ముసెడునీకు నెట్లమరె ని ♦ ద్రాసౌఖ్య మీతాలపై.

నక్షత్రకుడు :—

మ. బ్రతు కాసించినవాఁ డెవండు వినఁ డీ ♦ వాక్యంబు, నేపాటి గం
ద్రతనం బున్నను నిట్టిదయ్యములతో ♦ నా నీకుఁ జెర్లాట? మొ
డితనంబున్ గడవెట్టి వేకడలు మ ♦ ట్టే ప్రజ్ఞకై పెనులా
డితివా యిందటిచావు నీవలన నేఁ ♦ డే మూఁడు నిక్కంబుగన్.

నక్షత్రకుడు :—

సీ. వైదికవృత్తి సం ♦ పాదింతు నంటివా
యుడుగవు రాచపో ♦ కడలు నీకు
రాచటికంపు శౌ ♦ ర్యమునఁ దెత్తువటన్న
దెసమాలి యేవంక ♦ దిక్కు లేదు
వణిజు వర్తనముచే ♦ గణియింతు నంటివా
యరచేత గుడ్డిగ ♦ వైవన లేదు
వ్యవసాయవృత్తిచే ♦ సవరింతు నంటివా
లేదుభూవసతి గో ♦ స్వాదమంత

గీ. ఇందు నేదేని వ్యాపార ♦ మందఁదగిన
యంతపున్నెంబు ఘట్టిన ♦ నింతధనము
గంటుకట్టుదె యీస్వల్ప ♦ కాలమునను
గడచు నీనాటితోడ మా ♦ గడుపుదినము.

హరిశ్చంద్రుడు :—

ఉ. అంతటి రాజచంద్రునకు ♦ నాత్మజవై, కకుబంతకాంత వి
శ్రాంత యశోవిశాలుని త్రి ♦ శంకు నృపాలుని యిల్లు సాచ్చి, కా
న్వంతు కులప్రసిద్ధి కొక ♦ వన్నె ఘటించిన గేస్తురాండ్ర మే
ల్బంతిని నిన్ను నొక్కనికి ♦ బానిసగాఁ దెగనమ్మికొందునే ?

చంద్రమతి :—

సీ. కదలవే యని విప్రుఁ ♦ డదలించుటకుమున్ను
గనులార మీమోము ♦ గాననిండు
పదవేమి యని వటుం ♦ డదలించుటకుమున్నె
మీ నోటి నుడితేనె ♦ లాననిండు
నడువవేమని విప్రుఁ ♦ డడలు వెట్టకమున్నె
పొడము మీ కన్నీరుఁ ♦ దుడువనిండు
సాగవేమని వటు ♦ ల్లాగవచ్చుటకుము
న్నింపుగా మిముఁ గౌఁగి ♦ లింపనిండు

గీ. పరమకరుణాసనాథ ! మ ♦ త్పాదనాథ !
కాలగతి మీకు దూరస్థు ♦ రాల నగుచు
వెడలుకన్నీట బాదము ♦ ల్గడిగి మీకుఁ
బ్రణతు లిడుచున్న దాన స ♦ ద్గుణనిధాన !

నక్షత్రకుడు :—

సీ. తనమహీరాజ్య మం ♦ తయు గాధిసూతికిఁ
దాన మిచ్చినయట్టి ♦ ధర్మరాజు

యశశ్చంద్రికలే ♦ నిఖిలదిక్కులయందు
 బాహుజల్లినయట్టి ♦ సారగుణుడు
 ముల్లోకములును న ♦ మౌదింప భేతాళు
 మద మడంచిన విక్ర ♦ మస్థిరుండు
 అణుమాత్రమైన బొం ♦ కనుమాట యెఱుంగని
 యసమాననిత్య స ♦ త్యవ్రతుండు
 గీ. ఏడుదీపులు నయలీల ♦ నేలినట్టి
 సాంద్రకీర్తి హరిశ్చంద్ర ♦ చక్రవర్తి
 బానిసీడుగ నమ్మంగఁ ♦ బడెడు కొనుడు
 పౌరులార ! మహాధనో ♦ దారులార.

వీరబాహుడు—కామిక్

దండాలండి బాబు దండాలు

దండాలండి మీకు ||దం||

దండాలు పెట్టేటిదానుణ్ణిచూచి
 డారియ్యయ్యర మ్య దొరబాబులారా ||దం||
 కల్లుపుచ్చుకోని బాబయ్య కాటికెల్లవుండ
 కంపుకంపని మీరు కరవ వత్తారేమొ
 సాంపుగాను నేను సోలిపోతవుండ ||దం||

లోహితాస్యుడు. పహిడి—త్రితాళ్

ఆటకు బోదమా సఖులారా ||ఆ||

వాటముగజేరి చెండ్లాడుదమా ||ఆ||

గారము మీరగ సఖులారా

వాటముగజేరి చెండ్లాడుదమా ||ఆ||

చంద్రమతి :—

కరుణాకర కరుణింపవా ||క||
 కాంచనాంబరా కాచిబ్రోవవా ||క||
 మ్రొక్కుదాననేనో దేవదేవమా
 దిక్కు నీవేగా దీనరక్షకా ||క||
 ఘోరదుఃఖములు కోరిచెరనయ్యె
 వారిజేక్షణ వారింపవా ||క||

దొంబారిన్యత్యము—కామిక్

వగలమారి ఓ వాయ్యారి మామా
 చిందులేతయు సారాత్రాగుచు
 బిరబిరరావోయీ ||వ||

లోహితాస్యడు :—

ననుశంఖంతువె యింత, నిష్ఠురనితాంత
 తాత్రరేఖాపటిష్ఠ, నృపాలాస్వయ సార్వజాముడు
 హరిశ్చంద్రాద్రి నాధుండు, తత్తనుజన్ముండను
 తల్లిరో విషాదంబుకదా ద్రోక్కినా బానర
 బామ్మనుము ఆటబొమ్మలు మృగంబు మాకు గాగొన్నచో

చంద్రమతి :—

మ. “చెడుగా! యేపని చేతగానియెడ నా ♦ చేనానె ముప్పుటలున్
 గడుపుబ్బా నిను మేప”సంచుఁ దనువు ♦ గాయాలుగాఁగొట్టిన
 బడలే కావ్యధ ప్రాణభీతి“గురుఁ డ ♦ మ్మా చూడవే”యంచు నా
 కడ కేతెంచిన పుత్రు కష్టగతి నా ♦ గర్భంబు ఛేదిచెడి.

చంద్రమతి :—

Harischandra (1935)

జోగి—త్రితాల్

కనుగొనజాలక ప్రియసుతునిక నే ||క||

కనుగొనదానా! ప్రియసుతునిను

నేనికగనగలనా! కాననేమైతివో

యేమోనాపుత్రా ||క||

అకటా ఘోరవిషదారము కరువగా

అడవి, యేమనినక జీవితోపుత్రా ||క||

శారీశ్చంద్రుడు:—

కా. మాయామేయజగంబె నిత్య మని సం ♦ భావించి మోహంబునక
నాయిల్లాలని, నాకుమారుడని, ప్రా ♦ ఇంబుండునందాక నెం
తో యల్లాడిన యీశరీర మిపు డిం ♦ దుం గట్టెలక గాలుచో
నాయిల్లాలునురాదు పుత్రుఁడును దో ♦ డై రాఁడుతప్పిపగక.

చంద్రమతి :—

సీ. జలదమా ! సుంత మా ♦ అల్పికిని దోసమా

యెఱుఁగవా నీవు లో ♦ హితునిజాడ

పరుగెత్తకుము చక్ర ♦ వాకి! యే కడనైనఁ

గనుఁగొంటివమ్మ నా ♦ కన్నవానిఁ

గాసంత మెఱపించి ♦ మోసగించెదవేల

తోడురావమ్మ వి ♦ ద్యుల్లతాంగి

జలదంపుఁదెరఁబాసి ♦ వెలికిరం డొక్కింత

తారలారా! నాకు ♦ మారుఁ జూప

గీ. కానవా వాని గంగాభ ♦ వాని సుంత

గోలచాలించి వినుము నా ♦ గోడు కొంత

వేగఁ గాన్పింపుమయ్య యో ♦ విశ్వనాథ !
నీ కుమారునిఁ బోలిన ♦ నా కుమారు.

చంద్రమతి:—

పాట—హా తనయా నన్ బాసితివా !
యీవిధి నీవస్తమింప యేని
దారి నాకిలపై “ హతన ”

హరిశ్చంద్రుడు :—

గీ. హృదయమున దుఃఖమింతేనిఁ ♦ బదిలపడదు
మఱియు నన్న సతీసుతు ♦ ల్బ్రహ్మపురారు
కంటి కదియేమొ ! పలుమాటలు ♦ కానిపించు
నెక్కడో నున్న నాదు లో ♦ హితుఁడు నేఁడు.

హరిశ్చంద్రుడు:—

మ. అకటా ! యొక్కని పంచదాసియాయె ♦ ట్లలాదు నిల్లాలి పా
ట్లకునై కుందుదనా ? సువర్ణమయడో ♦ లాకేలికింబాసి పొట్టకునై
రోసి తపించు నాకొడుకు జా ♦ డంగాంచి దుఃఖింతునా ? యిక
నీనీచపుఁగాటికాపరిని నా ♦ కేనేను శోకింతునా ?

హరిశ్చంద్రుడు :—

మ. దశమా పయ్యెదలో నడంగియు నము ♦ ద్యత్కాంతు లీరెండెల
మలయింపన్ దిశలన్ ద్వదీయగళసీ ♦ మన్ బాలసూర్యప్రభా
కలితంబై వెలుఁగొందుచున్న దది మాం ♦ గల్యంబు కాబోలు నే
వెలకై నన్ దెగనమ్మి నీసుతునికై ♦ వెచ్చించినన్ జెల్లదే ?

చంద్రమతి:—

మ. చనుబెల్లిచ్చిన తోడనే నిదురఁబు ♦ చ్చన్ బొత్తులందుంచి య
ల్లన జోకొట్టుచు నొక్కకేలఁ, బెరకే ♦ లన్ డోలికంబట్టియూఁ
చిన నీతల్లియె యిప్పుడీచితిపయిన్ ♦ జేసేతనిన్ జేర్చి, హా ! యని
దుఃఖించెడు దిక్కుమాలి, కొడుకా ! ♦ యన్యాయమింకేమనన్

హరిశ్చంద్రుడు

మ. చతురంభోధి పరీతభూతధరణీ ♦ సామ్రాజ్య సర్వస్వసంతత ధౌరే
యుడవయ్య నీవొకనియిం ♦ టంగూటికై బంటవై యతినై చ్యం
బు వహించి దిక్కు సెడియి ♦ టై నాడ వేమందునీ బ్రతు కీనా
టికె తెల్లవారెగదపు ♦ త్రా యిన్ని బన్నాలతో.

చంద్రమతి :—

హిందుస్తానిభైరవి—త్రితాళ్

శ్రీ తజనబంధూకరుణాసింధూ

సేవ్యరూపాహర ||శ్రీ||

భువినీదు సేవ దుఃఖహరంబా ఈశా

బ్రోవుముఖునాభావా, సేవ్యరూపాహర ||శ్రీ||

హరిశ్చంద్రుడు :—

సీ. హృదయమా! సతికి నా ♦ ఋణమెల్ల సరిపోయె

నీ కేటియాస యీ ♦ నెలతపైన

మోహమా! నీకాల ♦ ము గతించె మాచెంత

బ్రతుకు మెందేని ♦ దంపతులపొంత

దుఃఖమా! నీ వున్న ♦ దొసగు తప్పదు మాకు

దొలగి పొమ్మింక నా ♦ తలపు వీడి

ఖడ్గమా! మానినీ ♦ కంతర క్తముగూడఁ

జవి చూడఁగలవు ని శ్చలతఁ గొనుము

గీ. సత్యమునకయి యాహారీ ♦ శ్చంద్రు వంశ

మంతరించెడుఁగాక శ్రీ ♦ హరునిమీఁద

మనసు గుటిఁ జేసి హా! చంద్ర ♦ మతి! త్వదీయ

కంతమర్పింపు నీపతి ♦ ఖడ్గమునకు.

మంగళం మంగళం మంగళం.

నూచన :— ఈ కథా విరచన మదరాసులో 16, నాంట్ రోడ్డులోని “స్టాక్
కంపెనీ” వారికై ప్రత్యేకముగ తయారైనదని సర్వహక్కులు వారిదే యగును.

హాజీరీయిని దర్శించుట కొరకు ముగ్గురు మహిళలు పాల్వంచ నగరమునందు విశ్రాంతిగాలియందు పోషితము.

TOOK ONE
LAKH
&
SIX MONTHS
TO MAKE

